

*'hoe kunnen wij voorkomen
dat onze kinderen beulen
worden.'* (Abel Herzberg)

Meditatie ds. G. R. Rinsma zondag 13 maart 2016
(vijfde zondag 40dagentijd)

Profetenlezing: Jesaja 58:7-10

Evangelielezing: Lucas 20:9-19

OVERWEGING

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, lieve mensen

Alle evangeliën, Marcus, Mattheus en Lucas hebben dit verhaal van Jezus opgenomen. Het is een onthullend, schokkend bericht. Omdat het uitloopt op een moord. Op een onschuldig iemand. Iemand die ongewapend wordt gezonden naar opstandige wijnbouwers. Als het ware met een witte vlag. Iemand die wordt vermoord met voorbedachten rade.

“Dat is de erfgenaam! Laten we hem doden, dan is de erfenis voor ons.” Je vraagt je af hoe realistisch dit verhaal is. Want wie zendt er nou keer op keer ongewapende dienaren op pad. En wie is zo naïef om te denken dat, als de eerste twee dienaren mishandeld en gemolesteerd worden, deze pachters de derde dienaar wel zullen ontzien.

En welke chef, van welke afdeling ook, zal zijn personeel er zo op uit sturen? En zo hen blootstellen aan het risico om gemolesteerd, mishandeld te worden? Iemand met hart, iemand met zorg voor zijn mensen zal hen dan toch tenminste beveiligen? Een bodyguard meegeven? Of een wapen ter hand stellen? Om zich tegen de agressie te verdedigen. Dat geeft al aan, dat Jezus met dit verhaal niet onze realiteit op het oog heeft. Maar in menselijke herkenbare beelden iets over God verteld. En over zichzelf.

Want de derde knecht, die erop uit wordt gestuurd, is niemand anders dan Jezus zelf. De geliefde zoon van de vader. Syn ynleave jonge. En Jezus gebruikt dezelfde woorden als die bij zijn doop en bij de verheerlijking op de berg geklonken hebben. En dan weet ook elke hoorder dat met de heer van de wijngaard God zelf bedoeld wordt.

Tot zover niets nieuws of het moet zijn dat in deze hele gelijkenis de heer consequent afziet van geweld. Afziet van strafexpedities, afziet van represaillemaatregelen, noem maar op. Is dat omdat de heer van de wijngaard geen geweld wil gebruiken of omdat hij niet de mogelijkheden heeft? M.a.w. Is de God van Jezus een machteloze koning? Of heeft de God van Jezus een meer dan scherp inzicht in het karakter van de mens?

Abel Herzberg, de schrijver en advocaat, vertelde ooit eens in Frankfurt over de eerste commandant in Bergen-Belsen die hij had mee-gemaakt

*'Ik herinner me heel goed hoe hij op zekere dag zijn paard suikerklontjes voerde, terwijl de hongerende kinderen erbij stonden te kijken. Hij voerde het dier. Hij voerde het suiker en de kinderen liep het water in de mond. Zij hadden honger en hij gaf het dier klopjes op zijn nek en hij vond het leuk te zien hoe de hongerige kinderen erbij stonden en het beest benijdden. Niemand, zei Abel Herzberg tijdens die lezing, had dat die man bevolen, niemand! Ze hadden hem misschien ik weet niet wat bevolen, maar dit had geen mens hem bevolen. Maar zo was de mens toen, zo waren de mensen geworden. Dat is het resultaat van een bepaalde propaganda. De mens ontaardt. Het gaat helemaal niet om gruweldaden. Het gaat niet om de laatste, maar om de eerste stap. Dan komen de gruweldaden vanzelf. Er wordt gesproken van oorlogsmisdadigers of misdadigers tegen de mensheid. Dat is helemaal niet het ergste. Misdadigers zullen er altijd zijn, in elke samenleving. Het probleem is dat normale mens, die geen misdadige aanleg heeft, een misdadiger kan worden.'*¹

En toen een paar jaar na de oorlog Herzberg ergens in Nederland voor een gezelschap joden en christenen een lezing hield over de Jodenvervolgung, stond er een vrouw op en vroeg hem: 'Meneer Herzberg, wat moeten wij om te voorkomen dat onze kinderen weer slachtoffers worden?' Waarop hij antwoordde: 'Dat is het probleem niet, mevrouw. Het probleem is hoe wij kunnen voorkomen dat onze kinderen beulen worden.'

En zien we dat voor onze ogen niet steeds weer opnieuw gebeuren. Hoe jonge mensen zich vrijwillig hebben aangemeld en afgereisd zijn naar Raqqa, de hoofdstad van het IS kalifaat.²

En daarom , zo vertelt Herzberg, houd ik niet zo van gruwelverhalen. Ik geloof niet aan het gruwelverhaal, ik ben erg bang dat wreedheid besmettelijk is. Niet voor u en voor mij, maar juist voor die man die het op een gegeven moment

¹ Arie Kuiper Een wijze ging voorbij, het leven van Abel J. Herzberg 1997 pg. 240-241

² Trouw 29 febr. 2016 Acht Nederlanders die zich bij Islamitische Staat hadden aangesloten, zijn vrijdag in Syrië geëxecuteerd door IS. Dat meldt het collectief 'Raqqa is being slaughtered silently', dat probeert de buitenwereld te tonen wat er zich in en rond de Syrische stad Raqqa afspeelt. De Nederlanders zijn volgens 'Raqqa is being slaughtered silently' (RBSS) omgebracht in de plaats Madan, na confrontaties met Irakese IS-leiders. Ook zouden meerdere Nederlandse strijders zijn gearresteerd. Volgens RBSS hadden Nederlandse jihadisten een groep van zo'n 75 personen gevormd die vrijwel zelfstandig opereerde. De groep volgde orders van de IS-leiding, maar botste wel met Irakese IS-leiders.

De situatie zou uit de hand zijn gelopen, toen een jonge Nederlandse strijder ervan werd verdacht te willen ontsnappen en enkele Nederlandse strijders werden gearresteerd. Een van die arrestanten zou vervolgens zijn gedood door de inlichtingendienst van IS. Daarna zou de spanning zijn toegenomen tussen de Nederlandse groep en de Irakese IS-leiding in Raqqa. Toen een IS-leidinggevende uit Raqqa vervolgens naar de Nederlanders kwam om de situatie te bespreken, zou hij uit wraak zijn vermoord.

Hierna zou de hele Nederlandse groep IS-strijders zijn gearresteerd en werden acht van hen geëxecuteerd, op beschuldiging van opruiing.

in zijn hoofd krijgt wreed te zijn is de wreedheid besmettelijk en ik geloof dat wat in Duitsland is gebeurd de mensen besmet heeft. ³

En misschien mag ik het vanaf deze plaats zeggen: zelfs Israël, het land dat een veilige haven zou moeten bieden aan de slachtoffers van de tweede oorlog, is niet ontkomen aan die valkuil. Keer op keer sijn pelen berichten door over schendingen van de mensenrechten, marteling van jonge mensen. En vertellen jonge soldaten hoe ze verplicht werden om ouderen te pesten en kinderen te traumatiseren. Wreedheid is besmettelijk. Ook al ben je jood. dat maakt je niet immuun voor die bacil. Na de aanslag op een Palestijnse bruiloft schreef Zehava Gal-On, fractievoorzitter van het linkse Meretz op haar Facebookpagina: „De ziekte is de diepe, blinde haat die niet begint en eindigt bij een ‘kleine groep’ van jonge mannen, maar die steeds meer lagen van de bevolking bereikt [...] Het is het gevoel van meesterschap over de Palestijnen, de onverschilligheid tegenover hun lijden en het verzekerd zijn van de superioriteit van het Joodse volk.”⁴

Wreedheid, die verspreidt wordt op internet, filmpjes van afgehakte hoofden. We dachten dat het alleen in Saoedi Arabië gebeurde, in de Islamitische Republiek. Maar wreedheid, zo bleek afgelopen maandag, is besmettelijk.⁵

Ik sprak gister met een geestelijk verzorger, die in een gevangenis werkt. “Je merkt”, zo zei ze, “dat je niet meer schrikt, als iemand opbiecht dat hij tien moorden heeft gepleegd. Of baby’s heeft verkracht. Want je hebt het al vaker gehoord.”

En ik vermoed, weet wel zeker dat Jezus in zijn aardse leven daarvan meer dan genoeg voorbeelden had gezien en gekend. De Romeinen

³ Arie Kuiper Een wijze ging voorbij, het leven van Abel J. Herzberg 1997 pg. 237

⁴ NRC 12 maart 2016 Derk Walters Een aanslag met een brandbom op een Palestijns gezin werd in Israël breed veroordeeld. Toch kunnen extremistische kolonisten al jaren ongestraft hun gang gaan. „Hun geweld wordt niet gerapporteerd en ze worden beschermd door het leger.”

⁵ 9 maart 2016 Lugubere vondst in Amsterdam: passant vindt afgehakt hoofd

Door Erik Feenstra op 9 maart 2016 om 12:20, in de categorie moord, Nederland en sociale toestand.

Woensdagochtend is in Amsterdam een lugubere vondst gedaan: op de Amstelveenseweg is een afgehakt hoofd gevonden. Het zou gaan om de 23-jarige Nabil Amzieb, een bekende van de politie. In de nacht van maandag op dinsdag werd een onthoofd lichaam gevonden in een brandende auto in Amsterdam Zuidoost. De politie onderzoekt of het om dezelfde persoon gaat. Een voorbijganger deed woensdag de vondst voor een bar waar waterpijpen gerookt worden. Amzieb wordt in verband gebracht met de Moco-oorlog die sinds 2012 woedt in Amsterdam. Marokkaanse drugsbendes strijde net veel geweld om de macht. Mogelijk heeft het te aken met de reeks liquidaties van de laatste tijd. Het café waar het hoofd voor de deur werd gevonden, is een shishalounge, een waterpijpcafé. Het café heeft al vaker met de Moco-oorlog te maken en zou een ontmoetingsplek van een van de bendes zijn. De burgemeester heeft de shishalounge per direct gesloten. Volgens het AD zou hij een belastende getuigenis hebben willen afleggen over een bekende crimineel.

waren meesters in de wreedheid. na de mislukte opstand van Spartacus werden ongeveer 6000 slaven langs de 200 kilometer lange weg van Capua naar Rome gekruisigd. En bij de inname van de stad Cremona schreef de romeinse geschiedschrijver Tacitus: *'Veertigduizend gewapenden drongen binnen. En een groter aantal soldatenknechten en marketenters, verdorvener nog, in de ban van lust en wreedheid. Rang noch leeftijd bood bescherming, ze mengden verkrachting met moord, moord met verkrachting. Heren op leeftijd, dames aan het eind van hun dagen, die als buit niets meer opleverden, werden meegesleept voor de aardigheid. Kwam er een volgroeid meisje of knappe jongen op hun weg, dan geweld en gretig trekkende handen, ze werden in stukken gescheurd, en ten slotte vlogen de plundersaars elkaar naar de keel.'*⁶

Wreedheid doet iets met je. Het stompt af, het ontmenselijkt je. En dat is het laatste wat met zijn leerlingen wil zien gebeuren. Dat is het laatste wat hij wil dat hem zal overkomen. Duizend maal liever slachtoffer dan beul. Duizend maal liever zelf gedood worden dan zelf iemand doden. Christenen van het eerste uur hebben dat heel goed begrepen. Hebben dat ook consequent nagevolgd. Maar het veranderde van de een op de andere dag, toen keizer Constantijn het kruis in zijn banier ging voeren en in dat teken de overwinning haalde. Bij de invoering van het christendom als staatsgodsdienst in het Romeinse Rijk werd de kruisiging afgeschaft. Dat wel. Maar tegelijk was het z'n onschuld voorgoed verloren. Niet langer dient het evangelie deserterende soldaten, maar geordende legereenheden en is het gezag van Rome's bisschoppen vanaf de 5de eeuw mede gebaseerd op hun strategisch prestige in de strijd met de Gothen.⁷

⁶ TACITUS Historiën

⁷ G.J. Heering De zondeval van het christendom. 1928 Deze studie naar het falen van het christendom bij het tegengaan van geweld en het vestigen van een vreedzamer wereld kreeg grote bekendheid. Zondeval van het christendom (1928) werd vertaald in het Duits, Deens, Frans en Engels. Heering analyseert in dit boek onder andere de corrumperende werking van de verheffing van het christendom tot enige godsdienst door keizer Constantijn de Grote. Hij bevestigde daarentegen de betekenis van christendienstweigeraars in de periode die daaraan vooraf ging, toen deze weigeraars hun afwijzing van het militarisme niet zelden met de dood moesten bekopen. Hij beroept zich daarbij onder meer op de kerkvader Tertullianus. Heerings onderzoek heeft aanmerkelijke invloed gehad op dienstweigerings door christenen, ook in latere perioden en op de bewustwording van de pacifistische tradities binnen de kerken.

Anton Houtepen: De Vrede van God en de oorlogen der mensen in P. van Dijk Geloof en geweld 1988 pg. 89 Is dit afglijden naar de legitimatie van de strijd veroorzaakt door de culturele omslag die zich met en vooral na Constantijn heeft voltrokken en waarin het Christendom opnieuw theocratische idealen is gaan koesteren? De omslag zelf is frappant genoeg: voor 314 (concilie van Arles), verbiedt een groot aantal teksten (o.m. de Traditie Hippolyti) de deelname van christenen aan militaire acties soms zelfs de dienst in de keizerlijke legers in vredetijd. Vanaf 314 wordt de participatie aan de keizerlijke legers christenplicht en is desertie verboden. De situatie is zo grondig veranderd, dat de verkondiging van het evangelie niet meer met deserterende soldaten maar met geordende legereenheden lijkt te zijn gediend. In zijn De Civitate Dei kan Augustinus dan ook vol

En de vraag is of we, christenen, navolgers van Christus, mensen van de weg, die onschuld ooit weer terug zullen herwinnen. En ontdekken dat Jezus heeft afgezien van alle geweld. Omdat zijn Koninkrijk niet van deze wereld is; *indien mijn Koninkrijk van deze wereld geweest was, zouden mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik niet aan de Joden zou worden overgeleverd; nu echter is mijn Koninkrijk niet van hier.*⁸ en zijn leerlingen op het hart gedrukt om geen geweld met geweld te beantwoorden.⁹ Omdat allen, die naar het zwaard grijpen, door het zwaard zullen omkomen.¹⁰

En daarom mag je volgens mij op grond van deze gelijkenis stellen dat God heeft de dood van Jezus niet heeft gewild.¹¹ Laat ik het zo

zelfvertrouwen het verwijt ontzenuwen, dat de christelijke kerk verantwoordelijk gesteld zou kunnen worden voor de ondergang van het Romeinse Rijk en de invallen van de barbaren: ze hebben immers hun aandeel in de verdediging volop geleverd. Het gezag van Rome's bisschoppen is vanaf de 5de eeuw mede gebaseerd op hun strategisch prestige in de strijd met de Gothen.

Maar wat is nu de eigenlijke zondeval van het Christendom, als daarvan gesproken mag worden? Mij dunkt dat die niet zozeer gelegen is in een veranderde discipline, in de overgang van pacifisme naar veiligheidsdenken, in de opheffing van het verbod op het dragen van wapens, maar op een veel dieper en tenslotte ingrijpender niveau: de terugkeer naar theocratische idealen en een theocratische interpretatie van het Christusgebeuren. Aan de keizers van Byzantium, daarna aan de Karolingen wordt Messiaans-Davidische eer gegeven. Hun machtsuitoefening en roepingsbesef worden rechtstreeks ontleend aan de Mozaische wetgeving en aan de figuur van Mozes zelf. Barbarossa, Louis XIV, Napoleon, Hitler hebben daarna hetzelfde gedaan: ook al is er in hun optreden weinig 'christelijks' te ontdekken, de opbloei van hun macht hebben ze aan christelijk-messiaanse verwachtingspatronen te danken gehad. In de theocratische traditie is macht immers goed in de handen der goeden. Macht en geweld zijn wezenlijk dubbelzinnige gegevens. Geweld (afgeleid van de Indo-Germaanse 'ual', zoals trouwens het hele woordcluster: weelde; geld, held, hulde, value, valour) is immers zowel 'potentia' als zowel 'ius' als 'vis'. Zonder geweld (vis) laat zich het recht (ius) niet vestigen (Cicero). Koningen en keizers, vorsten en overheden hebben dan ook in de Middeleeuwse vorstenspiegels een messiaanse roeping en tending. Ze worden gezalfd en lange tijd is hun kroning en zalving als een sacramenteel teken beschouwd. Machiavelli's 'Il principe' — hoezeer ook door de contextuele omstandigheden van de Noord-Italiaanse machtsstrijd van zijn dagen gekleurd — staat in beginsel nog in diezelfde theocratische traditie.

⁸ Johannes 18:36

⁹ Lucas 22:49-52 Toen zij, die bij Hem waren, zagen wat er ging gebeuren, zeiden zij: Here, willen wij met het zwaard erop slaan? En iemand van hen trof de slaaf van de hogepriester en sloeg hem het rechteroor af. Maar Jezus antwoordde en zeide: Laat het hierbij. En Hij raakte het oor aan en genas hem. Jezus dan zeide tot de overpriesters en hoofdlieden van de tempel en oudsten, die op Hem afgekomen waren: Als tegen een rover zijt gij uitgetrokken met zwaarden en stokken? .

¹⁰ Mattheus 26:51-52 En zie, één van die bij Jezus waren, strekte zijn hand uit, trok zijn zwaard en hij trof de slaaf van de hogepriester en sloeg hem het oor af. Toen zeide Jezus tot hem: Breng uw zwaard weder op zijn plaats, want allen, die naar het zwaard grijpen, zullen door het zwaard omkomen

¹¹ Ook al staat er op andere plekken in het evangelie dat het moest, maar dat moeten is niet dat van een bevel, dat opgevolgd moet worden, maar meer het moeten van een natuurlijke wetmatigheid, die uit de loop van de gebeurtenissen voortvloeit.

Lucas 13:33 Doch Ik moet heden en morgen en de volgende dag reizen, want het gaat niet aan, dat een profeet buiten Jeruzalem omkomt.

Lucas 17:25 Maar eerst moet Hij veel lijden en verworpen worden door dit geslacht.

Lucas 21:9 En wanneer gij hoort van oorlogen en onlusten, laat u niet beangstigen. Want die dingen moeten eerst geschieden, maar dat is nog niet terstond het einde.

Lucas 24:7 zeggend, dat de Zoon des mensen moest overgeleverd worden in de handen van zondige mensen en gekruisigd worden en ten derden dage opstaan.

Lucas 24:44 Hij zeide tot hen: Dit zijn mijn woorden, die Ik tot u sprak, toen Ik nog bij u was, dat alles wat over Mij geschreven staat in de wet van Mozes en de profeten en de psalmen moet vervuld worden.

Was heißt hier mußte?

formulieren: zo heeft Jezus zelf het blijkens deze gelijkenis niet gezien. Want in God is geen wreedheid. Ik denk aan de profeten uit de vorige eeuw: Dietrich Bonhoeffer, Titus Brandsma, Mahatma Gandhi, Martin Luther King, John Lennon, Jitschaq Rabin; ze hebben hun missie niet overleefd. En het is soms heel griezelig om te horen hoe sommigen hun naderende dood als het ware hebben voorzien. Zoals Martin Luther

*Göttliches dei,
Schicksal oder eherner Notwendigkeit?
Was für ein Gott ist das, der Opfer fordert?
Wir kennen diese Götter.
Sie verlangen Opfer,
damit sich Menschen ducken.
Sie machen Große Pläne,
in denen andre kleine Räder sind.
Sie planen das Gesetz des Müssens,
für das die Vielen leiden.
Nicht nur die grossen Diktatoren sind's
alltäglich sind die Menschen Götter,
die machen,
dass Menschen leiden müssen
aus eherner Notwendigkeit,
nach dem Gesetz
von Zweck und Zwang.
Musste nicht Christus dies erleiden?
Gilt das Gesetz auch hier?
Der notwendige, blutige Opfergang,
religiös übermalt nach würdiger Tradition?
Ein Grauen, ein Gott, der Opfer plant.
Ein Schicksalsgott, der Pläne schmiedet.
Es kommt uns unsre Wirklichkeit gelegentlich so vor,
als waren wir in einem Netz, in dem nur Opfer sind.
Darüber fern ein Gott,
die Moira, die das Netz uns spinnt.
Der Vater Jesu Christi
ist nicht der Gott darüber.
Er ist in der Welt,
mit in dem Netz
der ehernen Notwendigkeit,
und reich erbarmend
reißt er es entzwei.
Erbarmen ist Bewegung tief im Herzen,
die Steine schon erweicht
und sogar Menschen neu lebendig schafft.
In Christus war Gott selbst
Versöhnung schaffend.
Er selbst sein Plan, der Liebe ist.
Deshalb suchte Christus leiden,
und Gott in ihm,
damit frei leben alle,
die zu Opfern nur missbraucht.
Gott musste leiden — er selbst sein Plan -
damit die Perversion des Planens
unterbrochen werde.
Davon leben wir.*

Schneider-Flume Grundkurs Dogmatik pg. 229 Meditation zu Lk 24,26

King, de leider van de burgerrechten beweging in Amerika. Op de avond voor zijn gewelddadige dood sprak hij over Mozes: *I don't know what wil happen now. But it really doesn't matter to me now. because I've been to the mountain top. Like anybody I would like to live a long life. Longtivity has its place, but I'm not concerned about that. I Just wanna do Gods will and he's allowed me to go up to the mountain and I looked over and I've seen the promised land. I may not go over with you but I want you to know tonight that we as a people get to the promised land.*¹² Een dag later werd hij vermoord door een blanke kogel.

Zou Jezus niet ook zo hier op zijn eigen dood hebben gezinspeeld? Langzaam vermoed hebben dat de prijs voor zijn missie wel eens heel hoog zou kunnen worden? En zijn dood misschien wel eens onvermijdelijk? Misschien dat Jezus dat voor ogen heeft gestaan, dat hij alleen door zijn lijden en sterven mensen tot andere gedachten zou kunnen brengen, tot andere mensen zou kunnen maken. Dat hij door dit alles te ondergaan een beroep heeft willen doen op de menselijkheid, die in ons allen schuilt. Want, als Jezus dan sterft - en groter gezichtsverlies is niet denkbaar - dan voelt zelfs de Romeinse hoofdman, die tegenover hem stond, een geharde en cynische soldaat, een brok in zijn keel en mompelt: inderdaad, deze mens was rechtvaardig. Deze mens was een zoon van God.

Maar niet alleen hem; het sterven van een onschuldige, het sterven van een rechtvaardige doet een appèl op een ieder van ons. Niemand kan buiten schot blijven. We worden geconfronteerd met het geweld en de gewelddadigheid in de samenleving, in ons eigen hart. Met onze lafheid om er iets tegen te doen, onze neiging om weg te kijken. Het doet een beroep om ons te bekeren. En andere, moedige mensen te worden en onze wapens neer te leggen. Amen.

¹² Toespraak Martin Luther King 3 april 1968